

Ingrid

En berättelse om min mamma

av Maud Dyhlén

PROLOG

Jag hade inte en tanke på att skriva om min mamma. En ”vanlig” och ovanlig kvinna, som levt ett långt liv. Men en dag för några år sedan när jag sitter vid frukostbordet och läser morgontidningen, redovisas nya rön från USA om den sjukdom som mamma levde större delen av sitt liv med. Det stod att läsa att tyfoidvirus kan orsaka psykoser. En ovanlig följdkomplikation.

Tiden stannade upp ett ögonblick. Tänk om pappa hade rätt. Pappa som hävdade att mammas psykiska sjukdom härrörde från tyfoidfebern. Jag, som i mitt stilla medelålders och mitt ungdomliga mer ifrågasättande sinne, klandrade min pappa för de psykiska besvären.

Nu var pappa död sedan länge och mamma hade börjat försvinna in i dimmorna.

Det var dags för att granska mina egna förutfattade meningar.

Det blev en berättelse om min mamma, Ingrid. Det är också en berättelse om en kvinna som föddes i början av 1900-talet och som, när jag började skriva detta, fortfarande levde. Om dock med begränsade förmågor. En kvinna som föddes under första världskriget, växte upp i mellankrigstiden, gifte sig i USA med en diplomat och tillbringade andra världskriget där. Hon får en allvarlig sjukdom i USA vars sviter så småningom kommer att följa henne livet ut. Min egen bild av sjukdomen och orsaken till den har under livets lopp kommit att förändras och det är ett av skälen till att jag har valt att berätta denna historia. Och ändå var mamma inte sjukdomen. Men hon var sjuk.

När mamma insjuknade i tyfoidfeber i USA hösten 1944 användes ännu inte antibiotika i bred skala på patienter. Under första hälften av 1940-talet, inriktades utvecklingen mot industriell produktion av penicillin, framför allt för militärt bruk.

Ingrid födde två barn och hade sex halvsyskon. Hon blev en sann vän av världen, levde i olika länder som diplomathustru, älskade att resa in i det sista, lagade internationell mat när alla andra i Sverige åt makaronipudding. Hon tvingades in i en skilsmässa, till ekonomiska umbäranden, till långa sjukhusvistelser i mörkt splittrat kaos. Hon var tvungen att söka arbete, utan utbildning eller arbetslivserfarenhet. Hon älskade konst och målade akvarell i hela sitt liv. Hon var glad, skrattade ofta, var en god mor och älskade oss barn.

Hon talade aldrig illa om någon.

Men hon var också besvärlig, jagad av demoner, hon kunde se realistiskt, för att inte säga med skepsis, på omvärlden. Ibland snarstucken och lite för stolt. Hon kunde nog, men ville inte glömma ett förflutet ord, framför allt om familjemedlemmar hade utsatts för, det som hon uppfattade som, kritik.

Hon var helt enkelt en människa, med sina fel och brister.

Så det här är min berättelse. Som jag känner den. Jag har haft förmånen att ha ett omfattande underlag att gräva i. Även de s.k. scener jag har skrivit, där jag försöker levandegöra och sätta in mamma en situation som kan ha hänt, bygger på fakta. Men de har också varit för mitt eget höga nöjes skull. För att få skriva.

FÖRSTA DELEN
SVERIGE OCH USA
INGRID 1914–1944

”Varje kärlekssaga rymmer en tänkbar kärlekssorg,”

Julian Barnes

STOCKHOLM DECEMBER 2012

När jag kommer ut från äldreboendet har det börjat snöa. Jag drar upp kapuschongen och virar halsduken tätare om halsen. Min hund verkar nöjd och försöker rulla sig i den tunna snön på trottoaren. Så skönt att mamma slipper gå ut i det här vädret. Fast det var längesedan hon gick ut överhuvudtaget. Nu har hon det varmt och bekvämt och är äntligen fri från oro.

När hon flyttade in här för en del år sedan, var det rörigt. Inte bara för att mammas våning skulle tömmas, möbler skulle väljas ut till äldreboendet, vad skulle vi barn dela på, det blev som en för tidig bouppteckning. Och vad skulle vi göra med resten? Alla kartonger och väskor och byrålådor med innehåll, alla kläder och böcker och tavlor. Alla tallrikar och glas och kastruller. Alla stolar och bord och mattor. Silver och miniatyrer, ikoner och keramik. Vi delade, gav bort och lät barnbarnen välja. Det lilla de ville ha. Sådant vi inte hann eller då orkade ta itu med fick följa med till ett källarförråd i äldreboendet.

Mamma själv föreföll oberörd, men på något sätt måste ha hon förstått att hon hade fått lämna sitt hem. Hon var rastlös i sin nya miljö. Hon vandrade runt bland de andra boende, flyttade på saker, hjälpte till i köket, sade till om någon uppförde sig illa. Det var nog rätt många som gjorde, det var ju en avdelning för personer som hade någon form av psykisk diagnos. Mamma fick god omvårdnad här, sällskap om hon ville, mat och medicin.

Äntligen kunde vi barn andas ut. Åratal av oro, sjukdom, frustration, irritation, spända nerver, telefonsamtal med läkare, med hemtjänst och biståndshandläggare var över.

”Dottern ringer. Pat. har lång psykiatrisk historia med vanföreställningar. Nu även tilltagande demens.” (Ur journal 2006-12-11)

”Har nu provat att bo hemma med utökad hemtjänst sedan dec. Det blir allt svårare enligt dottern. Sista tiden har det varit ökade bekymmer med att pat tror att det finns illasinnade människor i lgh, nätterna har varit oroliga.

Ej ramlat. Förnekar smärtor. Tycker själv att hennes största problem är att hon har så svårt att tänka och få tillvaron att gå ihop.” (Ur journal 2007-02-05)

Mamma var äntligen i trygga händer. Omhändertagen. Om hon andades ut är mer tveksamt. Inte gjorde hon det medvetet i alla fall. Inte kom hon ihåg alla mörka stunder, alla svarta nätter, alla människor som sprang hos henne, riktiga eller påhittade. Inte mindes hon att polisen tagit hand om henne när hon irrade runt på gallerian, om det var dag eller natt, om hon fått mat eller inte, medicin eller inte. Den livsviktiga medicinen. Inte spelade det någon roll om det enda lilla pillret låg i en dosett med veckodagar utmärkta. Inte om man inte vet vilken dag det är.

De sista åren vill ingen av oss ha tillbaka. Och långt innan dess, så många år av kamp, men det vet hon väl inte om längre. Lilla mamma, vilket liv.

Men hur började det egentligen?

”Människors möte innehåller alltid berättelser. Man kan säga att det är berättelserna som möts, även om det bara är någon gång man får höra dem skildras /---/Var och en av oss har sin historia.” Så skriver Clarence Crafoord. Så blir det ett möte mellan mamma och mig.

På ett sätt kan man väl säga att det började 1912. Det var ett händelserikt år på många sätt, både i den stora och lilla världen. Passagerarfartyget, oceanångaren Titanic, gick under på sin jungfrufärd en klar aprilnatt. Över 1 500 människor omkom trots att den ansågs osänkbar. Men ett isberg visade på sårbarheten. Robert Scott nådde visserligen Syd-polen, men för sent. Amundsen hade hunnit före honom. Scott och hela hans expedition dog på vägen tillbaka. Balkankriget bryter ut, en föraning av första världskriget, the Great War, som Churchill kom att kalla det. Långt innan man visste att ytterligare ett krig av den omfattningen skulle drabba Europa.

I Sverige avslag Riksdagens Första kammare förslaget att kvinnor skulle få rösträtt, det skulle dröja nästan ytterligare 10 år innan det var dags. Men Sol-skensolympiaden blev en stor succé, när Stockholm var värd för de Olympiska sommarspelen. Greta Johansson tog guld i simhopp, damernas raka hopp och hon blev Sveriges första kvinnliga olympiska mästare. August Strindberg dör och Raoul Wallenberg föds. En kärleksroman publiceras, Den Allvarsamma leken av Hjalmar Söderberg.

Och John Daniel Bredenberg, min blivande morfar, möter sitt öde. I den lilla världen skedde också stora ting.